

SÖKANDE

Human Resurs HC AB, 556315-0217 (mål nr 2818-16 E)
Box 4053, 891 04 Örnsköldsvik

Familjeläkarna Mitt AB, 556677-0862 (mål nr 2819-16 E)
Mårtensvägen 2, 840 12 Fränsta

Allmänmedicin i Härnösand KB, 969748-4419 (mål nr 2820-16 E)
Strandgatan 1, 871 45 Härnösand

Caspian Vårdteam AB, 556655-8085, (mål nr 2821-16 E)
Skiftesvägen 1, 854 63 Sundsvall

Njurunda Vårdteam AB, 556634-0906 (mål nr 2822-16 E)
Affärsgatan 1, 862 31 Kvissleby

Ombud för de sökande: advokaterna Peter Forsberg och Erik Gadman
Hannes Snellman Advokatbyrå AB
Box 7801
103 96 Stockholm

MOTPART

Landstinget Västernorrland
871 85 Härnösand

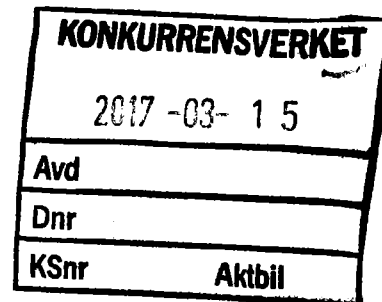
Ombud: advokaten Maria Hanbo
Advokatfirman Oebergs AB
Sveavägen 17, XVIII
111 57 Stockholm

SAKEN

Rättelse enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan om rättelse.

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

Inom Landstinget Västernorrland (landstinget) finns ett vårdvalssystem enligt LOV, Vårdval Västernorrland, som innebär att primärvården genom ersättning från landstinget bedrivs av godkända vårdgivare, såväl offentliga som privata.

Human Resurs HC AB, Familjeläkarna Mitt AB, Allmänmedicin i Härnösand KB, Caspien Vårdteam AB och Njurunda Vårdteam AB (de privata leverantörerna) ansöker om rättelse enligt LOV och yrkar att förvaltningsrätten ska besluta att landstinget ska vidta rättelse på så sätt att samtliga leverantörer som deltar i Vårdval Västernorrland behandlas lika och att de privata leverantörerna därvid erhåller samma ekonomiska ersättning som de landstingsdrivna leverantörerna. De privata leverantörerna anför bl.a. följande till stöd för sin talan.

Landstinget har genom att behandla de landstingsdrivna leverantörer som deltar i Vårdval Västernorrland mer förmånligt än de privata leverantörerna åsidosatt likabehandlingsprincipen i 1 kap. 2 § LOV. Landstinget har genom att inte ange grunderna för den ekonomiska ersättningen till leverantörerna i Vårdval Västernorrland i förfrågningsunderlaget åsidosatt 4 kap. 1 § LOV. De privata leverantörerna har lidit, och lider alltjämt, skada av landstingets överträdelse av LOV.

De privata leverantörerna deltar efter landstingets godkännande som leverantörer i Vårdval Västernorrland. Även andra privata leverantörer samt ett antal leverantörer som drivs av landstinget deltar. Den ekonomiska ersättning som leverantörer i Vårdval Västernorrland har rätt till beräknas enligt vad som anges i ersättningsbilagan till landstingets Regelbok för Vårdval Västernorrland. Ersättningen i Vårdval Västernorrland är inte tillräcklig för att leverantörerna ska kunna bedriva vård som uppfyller de krav som följer av denna regelbok. Landstinget har därför, i vart fall de senaste fyra åren,

lämnat så kallad underskottstäckning till de landstingsdrivna leverantörer som deltar i Vårdval Västernorrland. Underskottstäckningen innebär i kort-het att landstinget i efterhand kompenserar de landstingsdrivna leverantörer-na för de underskott som landstingets ersättningsmodell oundvikligen leder till. Någon underskottstäckning har inte lämnats till någon av de privata le-verantörer som deltar i Vårdval Västernorrland. Att ytterligare ekonomisk ersättning, i form av underskottstäckning, skulle kunna komma att ske nämns inte heller någonstans i landstingets Regelbok för Vårdval Västern-orrrland.

Leverantör i LOV definieras som den som på marknaden tillhandahåller tjänster som avses i 1 kap. 1 § första stycket. Såväl landstingsdrivna som privata vårdgivare kan vara "leverantörer", vilket också förtydligas av la-gens förarbeten. Både de privata leverantörerna och de landstingsdrivna leverantörer som deltar i Vårdval Västernorrland tillhandahåller sådana tjänster på marknaden och är således leverantörer i LOV:s mening. Av hälso- och sjukvårdslagen följer att landstinget är skyldigt att behandla alla utförare i Vårdval Västernorrland lika, och av LOV följer att landstinget är skyldigt att behandla alla leverantörer i Vårdval Västernorrland på ett lik-värdigt sätt. Likabehandlingsprincipen innebär att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, om det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling. Tillämpad på frågan vilken er-sättning en upphandlande myndighet ska betala ut till leverantörerna i ett valfrihetssystem innebär det att samtliga leverantörer ska få samma ersätt-ning och att denna ersättning ska vara tillräcklig för att utföra uppdraget i enlighet med de krav den upphandlande myndigheten ställt upp. Ersättning-en i ett valfrihetssystem ska vara enhetlig för de leverantörer som utför samma tjänst. Detta framgår både av lagens förarbeten och av uttalanden av tillsynsmyndigheten Konkurrensverket (KKV). KKV har också framhållit vikten av att ersättningen inte bara är lika för de leverantörer som deltar i ett visst valfrihetssystem utan även att den är tillräcklig, varvid KKV påpekade

att om de offentligt drivna leverantörerna dras med underskott och ”underskotten pågår under en längre tid kan det bli aktuellt för kommunen att höja ersättningsnivån till samtliga utförare”. Likabehandlingsprincipen innebär alltså att ett landsting ska behandla ”sina egna” leverantörer och privata leverantörer lika. Skillnader i driftsform eller huvudmannaskap kan aldrig vara ett sakligt skäl för olika ersättning. Tvärtom var några av huvudsyftena med införandet av LOV att uppnå en mångfald av både driftformer och leverantörer, att underlätta för privata utförare att etablera sig samt att möjliggöra för privata och offentligt drivna leverantörer att konkurrera på lika villkor. Syftet är vidare att leverantörerna inte ska konkurrera genom de priser de offererar utan genom den kvalitet de kan erbjuda.

Likabehandlingsprincipen är tillämplig under ett valfrihetssystemets hela livslängd, och förhindrar upphandlande myndigheter från att kompensera landstingsdrivna leverantörer för underskott som uppkommit på grund av deltagande i ett valfrihetssystem samt från att skriva av landstingsdrivna leverantörers underskott. KKV har uttalat att det är problematiskt om landsting skriver av egenregiverksamhetens underskott ”eftersom det i praktiken är en indirekt subvention till egenregin”.

Såvitt avser Vårdval Västernorrland finns inga sakliga skäl som motiverar att de landstingsdrivna leverantörer som deltar i valfrihetssystemet får högre ersättning än de privata leverantörerna. På grund av underskottstäckningen har de landstingsdrivna leverantörerna som deltar i Vårdval Västernorrland kunnat underlåta att vidta nödvändiga rationaliseringar samt låta bli att följa de budgetar som beslutats. Landstingets underskottstäckning är inte förenlig med LOV.

Landstinget har vid flera tillfällen fått kritik för att Vårdval Västernorrland brister i konkurrensneutralitet och likabehandling, bl.a. 2013 av revisionsfirman Ernst & Young. Landstinget har alltså åtminstone sedan dess varit

medvetet om att avskrivning av eller kompensation för de lanstingsdrivna leverantörernas underskott innebär en risk för konkurrensnedvridning. Också landstingets revisorer har gjort en granskning av vårdval Västernorrland, varvid konstaterades bl.a. att de rekommendationer som lämnades efter granskningen 2013 inte efterkommit, vilket landstingets revisorer funnit anmärkningsvärt.

Landstinget har vidare brutit mot LOV genom att grunderna för den ekonomiska ersättningen till leverantörerna inte framgår av förfrågningsunderlaget. Regelboken nämner inget om att de lanstingsdrivna leverantörerna har rätt att få ersättning för eventuella underskott eller andra subventioner. Ersättningen i ett valfrihetssystem ska vara enhetlig för de leverantörer som utför samma tjänst.

Landstinget bestrider bifall till ansökan och anför bl.a. följande. Landstinget kan inte ha åsidosatt bestämmelsen om likvärdig och icke-diskriminerande behandling genom lämnandet av bidrag för att täcka underskott hos de lanstingsdrivna hälsocentralerna eftersom dessa inte utgör leverantörer i LOV:s mening. Landstinget har ändå behandlat leverantörer och de egna hälsocentralerna på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt då landstinget haft sakliga skäl att kompensera hälsocentralernas underskott. Detta eftersom hälsocentralerna har haft andra ekonomiska förutsättningar och har fullgjort och kompenserats för andra uppgifter än de tjänster som leverantörerna tillhandahållit inom ramen för Vårdval Västernorrland. Landstinget har vidare iakttagit 4 kap. 1 § LOV då grunderna för den ekonomiska ersättningen till leverantörer framgår av förfrågningsunderlaget. Landstinget har inte varit skyldigt att ange principerna för ersättning till egenregiverksamhet i förfrågningsunderlaget.

Landstinget delar inte de privata leverantörernas uppfattning att hälsocentralerna utgör leverantörer i den mening som begreppet har i LOV. En upp-

handlande myndighet är bara skyldig att behandla leverantörer på ett likvärdigt sätt sinsemellan. Skyldigheten föreligger inte i förhållande till en egenregiverksamhet som hälsocentralerna. Med leverantör avses den som på marknaden tillhandahåller tjänster inom LOV:s tillämpningsområde. I kommentaren anges att "En leverantör kan t.ex. vara ett enskilt företag, en ideell organisation, kommun, landsting eller annat offentligt organ". Detta uttalande avser att ett landsting kan vara leverantör åt ett annat landsting, men det sägs inte att ett landsting kan vara leverantör åt sig själv. Detta bekräftas av ett annat uttalande i samma förarbete till LOV; "Den egna regin kan inte teckna kontrakt med den upphandlande myndigheten enligt LOV, eftersom en upphandlande myndighet inte kan ingå avtal med sig själv". Landstinget har givetvis inte heller tecknat avtal med hälsocentralerna. I 9 kap. 1 § LOV anges att den upphandlande myndigheten ska lämna information om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat kontrakt med. Detta visar att ett rekvisit för att vara leverantör är att det är fråga om en extern part som landstinget tecknat kontrakt med. Landstingets egna hälsocentraler omfattas inte heller av den krets som kan ansöka om rättelse enligt LOV, varför dessa alltså inte kan vara leverantörer i LOV:s mening. KKV har också i ett beslut den 23 oktober 2013 prövat om landstingsdrivna hälsocentraler är leverantörer i LOV:s mening, efter att några privata vårdcentraler klagat över att landstingsdrivna vårdcentraler behandlades förmånligare i ekonomiskt hänseende. KKV uttalade då att med leverantörer avses externa leverantörer och att de landstingsdrivna vårdcentralerna i detta avseende således inte är att anse som leverantörer.

Den likabehandling som de privata leverantörerna eftersträvar i dessa mål är ekonomisk likabehandling, det vill säga att samma förutsättningar för ekonomisk ersättning ska gälla för leverantörerna och hälsocentralerna. Likabehandlingsprincipen motsvaras i fall som rör ekonomiska villkor mellan privata utförare och egenregiverksamheten av principen om konkurrensneutralitet. Om en leverantör i ett enskilt fall anser att målsättningen inte uppfylls

kan denne inte erhålla rättelse enligt LOV. Av förarbetena framgår att det inte i LOV getts rättsliga verktyg för att åstadkomma konkurrensneutralitet, utan det är endast ett politiskt mål. Det anses att *utgångspunkten* bör vara att de externa leverantörerna ska erhålla samma ersättning som egenregiverksamheten, eftersom konkurrensneutralitet mellan de två då uppstår. Det är alltså inte fråga om att en leverantör ska kunna tvinga fram en rättelse som innebär konkurrensneutralitet, utan om att ange ett politiskt mål.

Landstinget har vidare haft sakliga skäl att kompensera hälsocentralernas underskott. I förarbetena till LOV pekas på att skillnader kan föreligga mellan en egenregiverksamhet och privata utförare som medför att skillnader i ersättning är sakligt grundade. Myndigheten har det yttersta ansvaret för alla brukare och patienter vilket kan medföra högre kostnader. Utförandet av detta yttersta ansvar medför och har medfört merkostnader för hälsocentralerna jämfört med att bedriva verksamhet som leverantör till landstinget enligt LOV.

Vad gäller 4 kap. 1 § LOV krävs inte att principerna för ersättning till egenregiverksamheten anges i förfrågningsunderlaget.

De privata leverantörerna anför här efter i huvudsak följande. De landstingsdrivna leverantörerna uppfyller definitionen av leverantörer i 2 kap. 3 § LOV. En leverantör enligt LOV:s mening är en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller tjänster i ett valfritetssystem. De landstingsdrivna leverantörerna tillhandahåller alla tjänster i Vårdval Västernorrland och är således leverantörer i LOV:s mening. I författningskommentaren anges också att med begreppet leverantör avses detsamma som i lagen om offentlig upphandling (LOU), i vilken används begreppet ekonomisk aktör. Det står klart att de landstingsdrivna leverantörerna skulle vara att betrakta som leverantörer om de deltog i en upphandling enligt LOU. Enligt förarbetena ska också de grundläggande principerna iaktas i alla faser av förfarandet. Detta inne-

bär att egenregiverksamheten och de externa leverantörerna ska behandlas lika. Även med beaktande av förarbetena till LOV står det därför klart att de landstingsdrivna leverantörerna är leverantörer i LOV:s mening. KKV:s uttalanden som landstinget hänvisar till bör tillmätas mycket begränsad vikt då det är de svenska domstolarna och EU-domstolen som är de främsta uttolkarna av definitionen leverantör enligt LOV och enligt LOU. Vidare är likabehandling mer än enbart ett politiskt ansvar. Att landstingets politiker har det yttersta politiska ansvaret för att landstingets verksamheter, inklusive Vårdval Västernorrland är förenliga med tillämplig lagstiftning såsom LOV, innebär inte att de privata leverantörerna saknar rättsmedel i nu aktuell situation. Landstinget har brutit mot likabehandlingsprincipen genom att lämna högre ersättning till de landstingsdrivna leverantörerna än till de privata leverantörerna, och det finns inga sakliga skäl för underskottstäckningen.

Landstinget vidhåller sin inställning och anför i huvudsak följande. De privata leverantörernas slutsats att begreppet leverantör har samma betydelse i LOV som i LOU bygger på en bristande förståelse för när upphandlingsplikt föreligger. Om en upphandlande myndighet väljer att utföra viss verksamhet i egen regi sker ingen upphandling. Avtal som ingåtts internt inom en juridisk person omfattas inte av upphandlingsskyldighet och är inte sådana upphandlingskontrakt som avses i LOU. Hälsocentralerna skulle, även om de skulle anses vara egna juridiska personer, således inte heller vara leverantörer enligt LOU i förhållande till landstinget, precis som de inte är leverantörer enligt LOV.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Bestämmelser

Enligt 10 kap. 1 § första stycket LOV får en leverantör, som gör gällande att en upphandlande myndighet brutit mot en bestämmelse i denna lag, ansöka om rättelse hos allmän förvaltningsdomstol.

Den upphandlande myndigheten ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Den upphandlande myndigheten ska iaktta principerna om öppenhet, ömsesidigt erkännande och proportionalitet när den tillämpar valfrihetssystem (1 kap. 2 § LOV).

Grunderna för den ekonomiska ersättningen till en leverantör ska framgå av förfrågningsunderlaget (4 kap. 1 § LOV).

Med *leverantör* avses den som på marknaden tillhandahåller tjänster som avses i 1 kap. 1 § första stycket. Med leverantör avses också en grupp av leverantörer (2 kap. 3 § LOV).

Förarbeten m.m.

Av förarbetena till LOV (prop. 2008/09:29) framgår bl.a. att regeringens syfte med införandet av LOV är att ge den enskilde möjlighet att kunna välja utförare inom bl.a. hälso- och sjukvården. Att bjuda in externa utförare att konkurrera med egenregiverksamhet i kommuner och landsting leder, enligt regeringen, till en ökad kvalitet och effektivitet i verksamheten (a. prop. s. 18). Grundprincipen i ett valfrihetssystem är att den enskilde väljer vilken, av den upphandlande myndigheten godkänd och kontrakterad, leverantör som ska utföra tjänsten. LOV bygger på principen att den upphandlande myndigheten som huvudman för verksamheten har ansvaret för att tjänsterna tillhandahålls brukaren eller invånaren i enlighet med gällande lagstiftning. Den upphandlande myndigheten tecknar ett offentligt kontrakt med ett antal leverantörer. Kontraktet innehåller ekonomiska villkor och avser tillhandahållande av en tjänst. Den enskilde brukaren eller invånaren bestämmer därefter vilken av dessa leverantörer som ska tillhandahålla tjänsten. Regeringen gör bedömningen att ett kontrakt inom ramen för ett valfrihetssystem är en tjänstekoncession där den ekonomiska aktören bär risken för att etablera och driva verksamheten. Enligt regeringen står det

klart att en leverantör med ett kontrakt inom ett valfrihetssystem normalt står motsvarande risker som de flesta andra näringsidkare. Den huvudsakliga ersättningen för utförda prestationer härrör emellertid från den upphandlande myndigheten (a. prop. s. 54 f).

I specialmotiveringen till 1 kap. 2 § LOV i lagens förarbeten anges bl.a. följande. De grundläggande principerna ska iakttas i alla faser av förfarandet. Detta innebär att det inte ska föreligga några skillnader i villkoren mellan egenregiverksamheten och de externa leverantörer som utför liknande tjänster. Den egna regin ska inte gynnas men inte heller missgynnas i förhållande till de externa leverantörerna. Detta medför att den upphandlande myndigheten i största möjliga utsträckning ska ge egenregiverksamheten samma förutsättningar och ställa samma krav som de ställer på de externa leverantörerna, trots att en upphandlande myndighet inte kan teckna avtal med sin egenregiverksamhet. Total konkurrensneutralitet mellan externa leverantörer och egenregiverksamheten kan dock vara svår att uppnå, eftersom den upphandlande myndigheten alltid måste ta det yttersta ansvaret för att biståndsbehövande får den hjälp de har rätt till (a. prop. s. 138).

Angående valfrihetssystem i förhållande till LOU och egenregi anges bl.a. följande (a. prop. s. 89 f). I ett valfrihetssystem kan finnas en verksamhet som är upphandlad enligt LOU. LOV är, liksom LOU, en förfarandelag. För att uppnå konkurrensneutralitet mellan en LOU-upphandlad driftentreprenad och LOV-leverantörerna är det viktigt att i största möjliga mån ställa likvärdiga krav i förfrågningsunderlaget. Om LOU och LOV inte skulle kunna samexistera skulle detta medföra att en kommun eller landsting som infört ett valfrihetssystem inte kan konkurrensutsätta den egna regin, vilket vore en begränsning av den kommunala självstyrelsen och 3 kap. 16 § kommunallagen. Vidare förs en diskussion om att det kan uppstå situationer då ingen leverantör vill tillhandahålla vård inom ett visst geografiskt område med den ekonomiska ersättning som anges i förfrågningsunderlaget i valfrihets-

systemet enligt LOV. För att attrahera privata vårdgivare att etablera verksamhet på en viss plats kan det då krävas att landstingen gör en vanlig LOU-upphandling, dvs. den leverantör som lämnat det ekonomiskt mest fördelaktiga budet vinner. Invånarna ges därefter möjlighet att välja bland de vårdcentraler som tecknat kontrakt med landstinget enligt LOV, LOU eller den egna regin. Den egna regin kan inte teckna kontrakt med den upphandlande myndigheten enligt LOV, eftersom en upphandlande myndighet inte kan ingå avtal med sig själv. För att konkurrensneutralitet ska uppstå i systemet bör den egna regin ges liknande villkor som de externa leverantörerna. Att den egna regin ges motsvarande villkor som de externa leverantörerna blir framför allt ett politiskt ansvar i den enskilda kommunen eller landstinget. Sedvanliga konkurrensrättsliga regler tillämpas också.

I specialmotiveringen angående definitionen av begreppet leverantör i LOV (a. prop. s. 140) anges att med begreppet leverantör avses detsamma som i LOU. En leverantör är en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller tjänster i ett valfrihetssystem. En leverantör kan t.ex. vara ett enskilt företag, en ideell organisation, kommun, landsting eller annat offentligt organ.

Förvaltningsrättens bedömning

De privata leverantörerna har anfört att landstinget inte följer principerna om likvärdig och icke-diskriminerande behandling eftersom landstinget lämnat bidrag för täckande av underskott hos de landstingsdrivna hälsocentralerna, men inte lämnat motsvarande underskottstäckning till de privata leverantörerna.

Enligt ordalydelsen i 1 kap. 2 § LOV gäller den upphandlande myndighetens skyldighet om likvärdig och icke-diskriminerande "leverantörer". Inledningsvis uppkommer därvid fråga om de hälsocentraler som landstinget driver i egen regi också omfattas av begreppet "leverantörer".

Syftet med LOV är som framgår av lagens förarbeten att den enskilde ska ges möjlighet att själv välja utförare inom t.ex. hälso- och sjukvården genom att externa utförare av vård ska bjudas in att konkurrera med kommunens eller landstingets egenregiverksamhet. Den upphandlande myndigheten ska därför inom ramen för ett valfrihetssystem sluta ett kontrakt innehållande ekonomiska villkor med de leverantörer som efter ansökan godkänts. Det är den upphandlande myndigheten som har ansvaret för att tjänsterna tillhandahålls invånarna i enlighet med gällande lagstiftning. Alla ansökningar från leverantörer om att delta i ett valfrihetssystem ska således behandlas lika i alla faser av förfarandet, vilket innebär att egenregiverksamheten och de externa leverantörerna ska behandlas lika.

Förvaltningsrätten konstaterar att lagstiftaren gör tydlig skillnad mellan begreppen "externa leverantörer" och "egenregiverksamhet". Även om ett syfte med LOV torde vara att konkurrensutsätta viss verksamhet kan, enligt förvaltningsrättens mening, de hälsocentraler som bedrivs i landstingets egen regi inte anses vara leverantör till det egna landstinget i den mening som avses 1 kap. 2 § LOV. Denna bestämmelse omfattar endast de externa leverantörer som ansökt om att få delta i ett valfrihetssystem. Detta stöds ytterligare t.ex. av att avtal om deltagande i valfrihetssystem inte tecknas med egenregiverksamhet och att landstinget inte kan upphandla tjänster från verksamheter i egenregi.

Bestämmelsen om likabehandling i 1 kap. 2 § LOV tar således endast sikte på hur den upphandlande myndigheten behandlar de externa leverantörerna, och inte på hur leverantörer och verksamhet som bedrivs i egenregi behandlas. Det har inte kommit fram att landstinget, på någon av sökandena anförda grunder, agerat i strid med likabehandlingsprincipen och det föreligger därmed inte heller skäl för förvaltningsrätten att ingripa mot förfarandet.

De privata leverantörerna har vidare anfört att landstinget agerat i strid med 4 kap. 1 § LOV då det inte angetts i förfrågningsunderlaget hur de verksamheter landstinget bedriver i egenregi skulle ersättas och att det skulle kunna komma att ske genom täckning av kostnadsunderskott på så sätt som skett. I målet har det emellertid inte kommit fram annat att grunderna för den ekonomiska ersättningen till de externa leverantörerna framgått av förfrågningsunderlaget. Det har då inte heller med anledning av vad sökandena anfört i denna del kommit fram att landstinget brutit mot LOV på ett sådant sätt att det föreligger grund för rättelse. Sammantaget finner förvaltningsrätten att ansökan ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (Dv 3109/1C).

Robert Dalman

tf. lagman

Målen har föredragits av föredragande juristen Gunilla Lavås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högste rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.